

É G É S F Ö L D.

Szabad térségen megállapodó ember előtt mozdulatlan karika gyanánt jelenik meg a' föld, mely fölött az ég homorú gömb vagy is boltozatként lebeg, köröslég egyenlő távolságra övezvén annak széleit.

Az emberiség csecsemő korában, midőn az elmefejlődésnek még csirája is alig tűnedezik föl, 's a' nagy elmetehetségekkel fölruházott teremtmény csak érzékei fölfogásának hódolt: általános vélemény volt a' földnek mozgatlansága 's az ég boltozatának szilárd alkata, melynek fölszínén, mint valamely ösvényen, a' nap és hold, csillagok és üstökösek megannyi szövétnek gyanánt jöttek föl és hunytak le, hogy nekünk, a' föld lakóinak melegét és fényt adjanak. Nem volt, ki arrul álmadott volna, hogy annyi égi testtel a' nagy alkotónak messzebbre kiható czéljai lehetnek 's vannak összekötve, mint nekünk, a' mindenségben e' por-szem lakóinak kényelme és gyönyörködtetése. Csak utóbb, midőn az emberi lélek fogékonysága élesbült, midőn tapasztalatok, elmélkedések és buvárkodások természettudományi alapismereteket kezdének gyűjteni, 's ezeket újabb adatok által igazolva szemlélték; csak akkor kezdették a' teremtnök általányosb czéljait sejteni, 's lerázni igyekeztek az elfogultság és szükkeblőség szolgálczáit.

Mi, kik annyi évszázad nyomozásait 's tapasztalatit öröklöttük, nem kételkedünk többé azon, hogy földünk mozog, mégpedig kettős irányban; öntengelye és a' nap körül; hisszük sőt tudjuk, hogy a' nap, földünknek középpontja, 's erre nézve mozdulatlan áll, habár egy másik elsőb rendű nap körüli mozgást tőle sem tagadhatni meg; tudjuk, hogy a' hold — földünk 's ezzel együtt a' nap körül pályáz; ismerjük számos csillagok ösvényét 'stb. 'stb. 'S midőn mind ezt tudjuk: nem lehet némi fensőbbégi érzettel nem tekintennünk vissza a' kora század legbölcsebb férfiaira, kik a' néppel együtt, az ég és föld iránti véleményekre nézve legnagyobb tévelygésben voltak; melyeket mi itt olvasóinkkal röviden megismertetni, nem tartjuk érdektelennek.

Chaldaea népe a' földet téres kivájt csónaknak tekinté, mely a' végtelen tengeren uszkál. 'S e' nézetnek még a' görög bölcsek közt is voltak követői, sőt nyilvános hirdetői is. — Homer idejében, 's még sokkal későbbben is, kerekas, tányér vagy tál idomu testnek tartották a' földet, melyet minden oldalról a' világtenger övez. De nekik nem olly fogalma volt a' tengerről, mint nekünk mai nap van; ők azt iszonyú széles folyónak képzélek, mely eredet és vég nélkül csendesesen folyik, 's ismét visszatér önmagába. Csak a' költők tulajdonítának neki utóbb forrást, keleten, egyszersmind pedig véget, nyugoton, hol — styx név alatt a' tartarusba (földüregbe) rohanik le. A' föld színének közepe völgyes volt, 's ezt borítá el a' középtenger, vagy Pontus. E' körül feküdtek az akkor ismeretes világrészek; ebbe ömlöttek a' száraz föld minden folyamai. Hogy azonban e' tengernek hullámai a' földkarikának egyéb részeibe ne nyomulhasson; mindenütt dombpárkánnyal vagy magas hegyek lánczolatával képzélek azt körülvéve. A' földkarika fölött sátor gyanánt képzélek kifeszítve az eget, mely annak szélein nyugodott. Nap, hold és csillagok, istenségek vagy hősök valának. A' száraz föld középvídekén

gondolák emelkedettnek az *Olympos* hegyet. Ennek ormán honoltak isteneik, honnan ollykor az emberek közé is leszállottak. Későbbi ábrándok az ég boltozatán fölül emelték e' hegy ormát; az égen pedig egy nyílást képzelének, mellyen az istenségek a' földre alá láthattak. A' szigeteket, még a' hajókázás mesterségének föltalálása után is a' föld körén kívül fekvőknek hitték; sőt a' nagyobb szigeteket, mint Britanniát és Taprobanet (a' mai Ceylont) különös világszigetnek gondolák az ő földkarikájokat övező tengeren túl, mellyen — még a' nap is i n n e n nyugszik el. A' napnak olly égető erőt tulajdonítottak, hogy a' földkéltéhez 's lenyugtához közel eső vidékek lakosít félig elégetteknek gondolák.

(Vége következik.)

ASSZONYI SZOLGASÁG.

Nehéz volna kimutatni ama' kutfőt, mellyből a' majdnem világszerte eláradt vélemény eredt, hogy az asszony a' férfiúi önkény járma alá születik. Annyi bizonyos, hogy e' vélemény a' vadsággal 's emberi előítéletekkel rokon; mert minél műveletlenebb valamely ember, vagy nép: annál zsarnokibban szokott bánni az asszonnal, kit egyébiránt a' természet, idegrendszerére nézve ugyan gyengébbnek, de az ősjogokban vele egyiránt osztozandónak alkotott; kinek magát a' férfi, legfőlebb is gyámja, de nem parancsnoka gyanánt tekintheti.

Nem czélunk itt az asszonyi nem védnöke gyanánt föllépni, 's azon méltatlanságok özönét felhordani, miket hölgyeinknek a' műveltek czimzett országokban is türniek kell; csak egy példát hozunk föl b. Geramb József utazási jegyzeteiből, melly olvasóinknak alkalmat nyujtson e' tárgy fölötti bővebb nyomozódásra, 's okot szolgáltatson összehasonlítani: mennyivel tapasztalnak szelidebb bánásmódot a' betlehemi asszonyoknál Europa népeinek asszonyai.

Sehol nem láttam — ugymond az utazó — az asszonyt teherhordó állattá annyira lealacsonyítva, mint Betlehemben. Minthogy a' csatornák 's vízmedenczék, mellyek e' várost, mint szinte Jeruzsálemet is vízzel tartanak, romban hevernek, az évnek 11 hónapjában pedig szárazság uralkodik: a' háznál szükséges vizet, egy mérföldnyi távolságról kell az asszonyoknak 's leányoknak hordaniok; még pedig hetenkint háromszor négyszer, 's a' legmeredekebb hegyeken keresztül. Egyik kirándulásomkor a' helybeli lelkészszel, egy fiatal lányka jött előmbé, vizet hozván tömlőben, mellyet épen egy meredek hegy sziklájára tőn le, 's lihegés közben veritékét törölgeté. Megpróbálandó a' tömlő nehézségét: vállaimra kértem azt, 's olly sulyosnak találám, hogy alig bírtam néhány lépésnyire vinni. 'S a' lányka, önvallomása szerint, még csak tizenkét éves volt! De e' szerencsétleneknek, még a' tüzelő fát is hátukon kell hordaniok, szintolly messzeségről. A' legszomorítóbb 's érzetlázastóbb azonban, mi engem, megvallom, haragra lobbantott, — ama' körülmény, hogy ez árnyékhoz hasonló, málhájok alatt csaknem összeroskadó szerencsétlenek, kiknek arcvonatiban az inség és nyomor mutatkozik, — midőn utczákon ülő férjeik vagy rokoniok előtt elhaladnak, kik itt csevegés közt henyélve pampogtatják füstölő pipáikat, csak annyi részvétre annyi szánakozásra sem találnak, hogy azok eleikbe mennének, 's legalább e' kis távolságban mentenék föl őket a' teherül, haza vivén azoknak málhát. — De ez még nem minden. Azon fával, mellyet illy fáradságosan hurozoltak haza, színtolly messziről 's szintolly izzadás közt hozott vizet kell melegíteni, hogy a' haza menő férj, lábait megfürösztthesse; azután étkeit kell elkészítnie, 's azt neki és első szülött fiának fölhordania, 's minden asztali szolgálatot végeznie, a' nélkül hogy

neki csak egy falathoz is szabad volna nyulni. Ő csak a' maradékokkal töltekezhetik, miután a' férj és fiu jól laktanak.

Nem folytathatom tovább ez iszonyatos, de hű rajzot, Kiesik kezemből a' toll. — Mikép lehetséges az, hogy az asszonyi nem, melly a' férfiaknak minden gondosságát, kimelőségét, nyájasságát 's gyengédségét annyira megérdemli, — illy szolgálilag lealacsonyittatik! Mikép lehet így bánni azzal, ki bennünket fájdalom közt szül, térdein ringat, miattunk éjeleket átviraszt, első lépteinket vezet, szelidséggel és jósággal elhalmoz, 's ezt nevelés által belénk oltani törekszik; ki életünket édesít, kellemesíteni iparkodik, bánatinkban osztozik, bajainkat enyhíti, vigasztalásával földerít, örömeinket fűszerezi, öreg napjainkat ifjui nyájassággal feledteti; ki utolsó pillanatinkban is gyámistennéként őrzi nyoszolyánkat; ki olly benső odaadottsággal egész életen át hozzánk simulva, csak szerelmünkben 's szerelmünk által él! — Mikép lehet azzal így bánni? férfiak!

K.

K E R T É S Z E T.

Ha néhány gazdag birtokosaink költséges angol-szerü kerteit és a' nagyobb városok szélein vagy közelében üzött zöldség-tenyésztést kiveszszük, a' kertészet nálunk még igen alacson fokon áll. Ennek több okai vannak; első ok, hogy még a' szorgalom nem ébredt föl; másik ok, hogy nem minden gyümölcs, virág vagy növény, tenyészik egyenlően minden földben, 's ha valaki próbát tett egy növényvel vagy gyümölcs-fával az ennek tenyészésére megkivántató földdel egészen ellenkezőben, a' próba természetesen nem sikerült, nem sikerülhetett, tehát abban hagyaték; h a m a d i k o k, hogy a' ki csak használatul — nem pedig örökösen és elidegeníthetlenül — bir valamelly darab telket, sohasem fordít rá annyi gondot (némmely igen kedvező körülményt ide nem számítván) mennyit a' tulajdonos; 's így tovább számtalan okok szolgáltak akadályul.

Mind ezeket nem tekintve arra határoztam magam, hogy e' lapokban havankint közlök némmely kertészeti jegyzeteket, mellyeket, szükségeseknek vagy legalább hasznosaknak vélek; mert nem azt kell várnunk, hogy a' kertészet előbb virágzó fokra emelkedjék, hanem inkább talán illy 's hasonló jegyzetek és készültek fognak majd a' kertészet megalapítására segítségül lenni.

Mindent nem tehetni egyszerre, hanem egyik munka a' másikat követi, ugy a' kertészetben is időnkint egyik foglalatosság a' másik után következik. A' természet remekül rendel el az év részeit, a' meleget 's hideget, és minden egyebeket mellyeken a' nyugt hataatlan emberi ész sokat törekedék mesterkéltni, de végre is az egyszerű természethöz kell folyamodnia, magát a' légmérésékthez és földhajlathoz alkalmazva.

Tudjuk, hogy a' kert közönségesen háromféle szokott lenni; konyhakert, gyümölcskert, és virágkert. Mind a' három nemü kertben legtöbb munka és foglalatosság van, a' tavaszi hónapokban; de ki kertének jó 's tetemes hasznát akarja venni, vagy pedig tartósan ohajt benne gyönyörködni, egyéb hónapokban se kímélje fáradságát, 's ne szünték meg kertéről gondoskodni.

A' tavaszi hónapok, mellyekben a' kerti foglalatosságok legsürgetősebbek, már elmúltak, de azért lássuk csak milly kevés heverő ideje van a' szorgalmas jó kertészgazdának, föltevén hogy mind a' három kertnimmel bir; p. o. e' folyó hónapban.

Nyárhó (július.)

I. Konyhakerti munkák. Mig a' sok gaz ki nincs irtva 's pusztítva, ad-dig valamint egyéb, ugy ezen hónapban is szüntelen kell gyomlálni. A' lusta kertész már

e' hónapban zúgolódní kezd az Isten ellen, hogy miért növeszt olly sok haszontalan gazt; mert megunta a' gyomlálást, de zúgolódása nem használ; azért sokkal okosabban cselekszik, ha a' gyomot szorgalmasan gyomlálja. Az Isten semmit sem teremthetett bizonyos jó czél nélkül. 'S nincs e valljon minden fünek, mellyet mi hitvány gaznak nevezünk, valami megbecsülhetlen tulajdonságos ereje, mellyet majd talán csak századok mulva földöznek föl? 's nincs e most is az olly buján tenyésző gaznak legalább azon haszna, hogy a' kertben az embert szüntelen foglalatokodtatja 's ellustolni nem engedi?

A' szüntelen gyomláláson, tisztogatáson és eső szükiben gyakori öntözésen kívül, e' hónapi foglalatosságok következők:

Az zöldében elfogyasztott borsó helyére répát kell vetni; nem különben a' kalarábé és kelykáposzta helyére is, ha a' föld igen elsoványodva nincs, ellenkező esetben azt ganéjzoni kell, hogy későbben őszszel belevetendő valamely más növény-termesztésre alkalmassá legyen. A' legelső 's legszebb uborkákat magnak ki kell választani, mert ha későbben hagyatnak meg, talán nem lesz elég idejük a' jól megérhetésre. Most vettetik az őszszel elhasználandó paraj (Spinat) is. A' hónapos retek, habár csak tavasszal divatoz is közönségesen: minden hónapban, 's így most is vethető. A' télre elteendő kelkáposzta és nyári retek elvetésének ideje is e' hónap közepe táján van, jelesen ez utósó ha lehet valamely jó eső után történjék, 's földét vagy deszkával kell keményre nyomkodni, vagy pedig lábbal letapodni, így sokkal előbb kikel, 's jobban nő, mint a' nagyon ritkán hagyott földben. Vethetni borsót 's késő őszig zölden használandó különbözőféle babfajt.

Most kell a' zellert porrét 'stb. a' már ezelőtt korábban bevetett ágyokbul jó kövér földbe kiültetni, 's gyakran öntözni. A' télre elteendő endivia-salátát e' hónap közepe táján kell ültetni, előbb azonban levelét le kell vágni, hogy csak néhány ujnyi szára maradjon, így jobban megfogamszik; ha eltalálhatni, hogy az ültetésre mingyárt eső következik, annál jobb, egyébkint szorgalmasan kell öntözni, míg jól megfoganzott. — A' zöldségi veteménynek magja, melly kora tavaszkor ültettetett ki, rendszerint e' hónap közepe táján, vagy legfőlebb vége felé már megérett, tehát azt össze kell gyűjteni; illyen a' káposzta-, kelkáposzta-, kalarábé-, kekkáposzta-, fodroskáposzta-, répa-, sárgarépa-, vörösrépa nemek magja 'stb. A' borsónak alsó hüvelyei szedetnek le magnak; még pedig mielőtt kipattognak. Némelyek állítása szerint, a' borsót jobban eltarthatni hüvelyében, mint kifejtve. — A' sűrűen nőtt vetemények meghigályoztatnak, azaz ritkíthatnak, hogy a' többi annál erősebben vagy bokrosabban nőljön, p. o. petrezselyem, sárgarépa 'stb.

Az e' hónapig elhasznált veteményeknek kiürült helyei vagy megtrágyázva, vagy ha ez nem szükséges a' nélkül fölásotnak, 's ujra bevettetnek.

(Vége következik.)

Figyelmeztetés. Lapjaink új előfizetőinek szolgálhatunk még az első évnegyedbeli számokkal, 's ezekhez járult hangmú és rajz mellékletekkel, helyben 2 frt. 30 krjával, vidékre postán 3 ftjával ezüstben. — Bizodalmasan felszólítjuk egyszersemind azokat, kik júlistól december végeig félévre előfizetni ohajtanak, hogy ezt minél előbb eselekedni sziveskedjenek, mert az épen munka alatt lévő havasi ürgék 's „Javorina“ kárpátvidéki rajzbul, 's az ananaszok és mirtuszok réze metszett példányaiul csak annyit nyomatunk 's színeztetünk, a' mennyire addig előfizetőink száma terjedend. — Pénteki számunkkal adandjuk Karacs Ferencz igen jól talált arczképét. — Megrendelhetők lapjaink minden kir. postahivatalnál félévre 6, 's helyben 5 ezüst forintjával, a' leopold-utczai Rottenbiller-ház 2ik emeletében a' szerkesztőségénel.

Megjelenik kedden 's pénteken. Előfizethetni minden es. kir. postahivatalnál 's a' szerkesztő-hivatalnál Pesten, (Leopold-utcza Rottenbiller-ház 2. dik emeletében) egész évre, postán 12, Pest-Budán 10; félévre 6, és 5 pengő forintjával.